

Павло Крат.

# „За землю і волю!“



ЦІНА

25 ц.



Recd. 13

Раг. 225-9  
50



31081



Павло Крат.



8(c)У<sub>н</sub>:1917"-1



# Від видавців.

В сей наш збірник „За землю і волю!“ увійшли майже усі політичні поезії Павла Крати, котрі він написав межи роками 1901, а 1914. Писані вони були під певними впливами політичних обставин, в яких довелося жити авторови. З відміною сих обставин і з упливом часу помічають ся в поеті деякі відміни в поглядах, але в цілім він лишається ся тим, що й був: запеклим ворогом царату, демократом-республиканцем, котрий дивить ся на світ світоглядом „страждучих і угнічених“.

Вірші почав писати П. Крат ще в дуже молодих літах, коли був в перших клясах гімназії. Але то були здебільшого ліричні твори, котрі майже ніде не були друковані.

Коли ж в 1901 організувалась на Україні „Укр. Револ. Партия“ і Крат дістався в її ряди, ще дев'ятнадцять-літнім юнаком, він відкинув ліру кохання та суму, а загремів бойову пісню революції:

„Ні, і той не поет, хто в годину лиху  
„Про квітки та про мрії співає  
„І загойдує съпівом нечулість глуху,  
„Боротьбою сердець не сповняє.  
  
„Хай хто хоче назве  
„Його „богом“, — „жерцем“,  
„Я-ж призирством його  
„Наділю, — не вінцем!“

Колись, за козацьких революцій, діди-кобзарі розносili по Україні вістку, гискру повстання съпівом огняних „дум“, запалюючи тим народ. Тепер кобзарів вже не було, але Кратові думи діставались до рук селян і робітників через потайну пресу, і такі його пісні як „Годі терпіти!“ або „Ой, вже час!“ співались і співають ся по обох берегах Дніпра.

Першою думою, яка була надрукована, є „Демонстрація”.

Уже в 1903 році Крат похилив ся в напрямку соціалізму, а в 1905 р. враз з Меленевським, Кавуном, Михайловичем, Карасем і Павловим зорганізували „Укр. Соц. Дем. Спілку”, котру прилучили, як автономну частину до „Рос. Соц. Дем. Роб. Партиї”.

Члени цієї „Спілки” мали певні погляди на національне питане.

В своїх національних жаданях вони нейшли дальше програму Р.С.Д.Р.П., себто „національне самоозначене”.

„Ми маємо ширити ідеї соціалізму і революції між українськими селянами і робітниками на українській мові, бо народ найкраще нас тоді зрозуміє”, так казали діячі „Спілки”.

Питане автономії, чи самостійності України — відкидали. Досить скасувати царат, зробити з цілої російської імперії демократичну республіку і культурні права українського народу будуть забезпечені нарівні з усіма народами в межах цієї республіки.

„Пролітари усіх країн єднайтесь, а не розеднуйтесь!” — се було завжде в головах проводирів „Спілки”.

Тому в піснях і думах Крата писаних до 1905 р. тільки чути агітацію до повстання проти царя, попів та лідажів.

Коли почалась в 1904 р. війна Росії з Японом, „Спілка” виступила гостро і проти війни, а Крат написав пару дум: „Про Орла”, „На манджурських степах” і т. і., призываючи народ скористатись тим, що царат заплутаний у війну, і зробити революцію.

„Жовті з Сходу, червоні з Заходу. — чи витримаєш, крівавий царате!?” писав Крат у своїй відозві.

Революція вибухла, але не мала повної сили, щоб знести цілковито деспотичний устрій; та Крат не втратив зав'язості і віри в нову революцію і, сидучи в Швай-

царії на вигнаню, писав:

„До вас, до голодних, знуджених братів  
„Ми кличемо: „Слухайте ради,  
„Скінчіть ту роботу, що ми почали,  
„Упавші зведіть барікади!”

Царат полював за Кратом і за кордоном. Він переховувався якийсь час у Галичині. Але після славнозвісних академічних розрухів на львівськім універзитеті, коли гр. Потоцький хтів віддати Крата Росії — той утік до Канади. Та не забув віддячитись Потоцькому. Коли Січинського засудили, Крат поклав собі за обовязок честі визволити месника і за свої болі, котрі заподіяв йому Потоцький. Розбуджений Кратовою і його товаришів агітацією нарід визволив Січинського. Під час руху за визвол Крат написав „Січинський в неволі”.

Тяжко працюючи в Канаді, то на фармі, то як лісовий робітник, Крат не міг вже багато писати поезій. Хіба лише брав участь в тутешнім соціалістичнім русі.

Попи розбивали соціалістичну роботу в Канаді, і нарешті гр. Шептицький прислав сюди єпископа Микиту Будку.

Крат привітав його „Кропилом”, потім „Кадилом”, і ся газетка-съміхунчик зробила све діло. Будка не нашов попертя, і його місія пішла нінащо.

Але ось зачувається в повітрі дим пороху, що повіяв з Європи.

Росія стала збрєтись проти Австрії. Крат згадав „Російсько-Японську” війну і знов в него прокинулась надія побачити Росію вільною через революцію, котра малаб вибухнути по невдалій війні. З другого боку Крат бачив, як на Україні поширився за часи по-революції український рух, як той рух плекався і підтримувався моральним впливом з Галичини. Царатові колькою в бік була Галичина з її українськими інституціями, ба навіть український універзитет мав бути побудований. Се цара-

тови була небезпека. Він мусів, або знищити Галичину, або призвати право Українству у себе в хаті.

Крат вибрав війну.

Ще 6 місяців перед війною Крат написав „За землю і волю” і „Що буде?”, в яких представив усю ту руїну, яка в дійсності тепер стала в Галичині.

Не знаючи, що і Англія вмотається в цю війну, а рахуючи, що розбиті Росії були щастем для Росії — в Краті загорілась кров старого борця, і він ставагітувати за визволом України, за поданем помочи революціонерам.

Потім вибухла війна. Соціалісти усіх держав розділились на три табори: за Росією, Англією і Францією, за Німеччину і Австрією, а треті лишились ворогами війни.

Сі треті соціалісти осудили своїх товаришів, що взяли участь у війні, а виставили у своїх програмі сполучення усіх держав Європи в одно державне тіло: „Сполучені Держави Європи”, даючи кождій нації право зорганізувати себе, як автономна одиниця після мови, віри і вподобі.

За сим зголосилась особливо „Англійська Незалежна Робітнича Партія”.

Сей програма дуже сподобався Кратові, і він став тепер його апостолом.

Далі в нім помічається ся відміна, що до віри в вибух темних, мало-освідомлених мас. Він стає того переконання, що „слово”, міцніше від меча:

„Запалають в твоїх дітях огняні язики:

„Поваляться царства злоби і їхні владики!”

Але Крат далі стоїть за соціальну революцію і кінчить свій збірник покликом до пролетаріату:

Візьми! Й займи місця іх

Сам на вічні віки!

М. Г и ш к а.

## Псалом.

Вже нераз царі мечами  
Царства будували,  
Усі народи під себе  
Пугою зганяли.  
Але кровю та слозами  
Цегли не зліпити,  
І в будинку з кісток людських  
Вбійникам не жити.  
Поміж люди ходить „слово“  
Тихої любови,  
І встають борці могутні  
З пролятої крові!  
Не з мечами, а з словами  
У бій виступають  
І найбільші царства в сьвіті  
В нівець обертають.  
І тебе моя, Вкраїно,  
Обсіли ворони.  
Та те „слово“ стане, нене.  
Й в твоїй обороні.  
Запалають в твоїх дітях  
Огняні язики, —  
Повалять ся царства злоби  
І їхні владики!

## Кайдани дзвонять.

Кайдани дзвонять по землі,  
Працюють царики у млі...  
Працюйте, кляті! Час з мечами  
Вже за дверима. Черний ввесь,

Огнем пекельним очі съвітять,  
Осъ. осъ пожежою осъвітять  
Вони країну. Запала  
Тоді земля; огняне море  
Під хмари вдаре, і полізе  
До вас мозоляна рука  
Раба ошуканого вами.  
Усіх вас в жмут один збере,  
Під хмари здійме і в занебуть  
На віки вічні зашпурне!

## За Україну.

Душі забитих борців України,  
Душі задушених лютим царем  
Кличуть до помсти синів батьківщини  
Гніт і неволю скосити мечем!

Гей, не вагаймось, до бою рушаймо,  
Вдармо в останній ще раз,  
Царські корони, трони поламаймо,  
Долю в ворожій крові ізкупаймо,  
Вдармо в останній ще раз!

Тільки кровавою путтю по трупу  
Доля увійде у нашу халуну,  
Вдармо в останній ще раз!..  
Дідич-поміщик зажер напу долю,  
Вічні неволя на панських ланах,  
Рветь ся, як пташка, душа геть на волю,  
Час походити по панських кістках!

Гей не вагаймось, не біймось вмерати,  
Й так ми мремо день-у-день...  
З голоду пухнути, вічно стогнати,  
Вічно в завчасні могили лягати,  
Слухати жалібне дзвонів дзелень —  
Чи не обрид вам сей похорон вічний?

Гей воскресай, мій народе немічний,  
Вдармо в останній ще раз!

## На Україні.

Вязниці повні людом...  
У тьмі лъхів, у смородїї, в хоробах,  
Вже не під доглядом  
Неронських преторянців,  
А жандарів російського царя  
Конають день-у-день  
Нащадки христіянів,  
Що прапор білий господа Христа  
Заляний в кров рабів  
Синів роботи  
На ідоли, на трони підвели,  
На капища, чи то... церкви,  
Та на попів — жерців нових,  
Щоб слово стало паном.  
Робітник раб  
Диктатором всесвітнім.  
І їхній съпів з вязниць  
Шід хмари лине,  
Гукає месників...

## Надходить день.

Надходить день, день визволу і слави  
Зоря його горить кровавим вже огнем.  
Брати! Не кидайте напів дороги справи,  
У душу не пустіть зневіри 'сподарем.  
Царі-кати, царі-буржуазія  
Се й чують, бачуть час, еднають ся на нас.  
І хилить ся рабів похила шия,  
І диспотичний трон міцнійшає на час.  
Але на час!.. бо наша праця встане,

Як зерно те, що в ґрунті поросло,  
І людським душманам у вічі грізно гляне  
І загада, щоб їх на сьвіті не було!  
Від краю в край по нашій батьківщині,  
Мов хмара, вийде люд з халуп та вбогих хат,  
І підемо ми всі, і сліду на Вкраїні  
Не кинемо, дебув огидлий нам царат!  
Ми волю випустим, розчиним каземати,  
В руїни ляже все від нашої руки, —  
І тюрми, і двірці! Катам відмірим плати...  
За ними вже давно ізнутились таки!  
До կупи люд знese потрощені кайлани,  
І скидаємо з них на спогад всім вікам  
Страшну пираміду. вона за нами стане,  
Щоб сьвідчити, що більш не бути вже царям!  
І хоч не стане нас, і хоч імене наше  
Забудеть ся, загубить ся у протязі часів,  
Але та воля, воленъка роскаже,  
Про невідомих тих, незнаемих борців!

### Служний час.

Наука, сьвітло, правда  
Давно повбивані!  
Сама розпуста, та крадіжка,  
Та кривда люта,  
Як той бурян  
Вкраїну заглушили...  
Гей, деж ви, месники,  
Чому ви забарились?!

### Веснянка.

Гей, братя любі,  
Бурлацтво, сіромо,  
Ой, гірко живеть ся нам дома!

Хоч сонечко сяє,  
Весна скрізь гуляє,  
Гаї, луги, луки  
Сповиті квітками, —  
А нам і весною,  
Затулюють долю  
Пани, попи, дуки  
З катами-царями.

## Дума про херсонські заробітки.

Ой, з Ірію-раю, з теплої країни  
Та повертали гуси сірокрилі,  
Ой, повертали тай на став упали,  
Ой, упали тай загел'отали:  
„Ой, летіли ми понад морем хвилястим,  
Понад лісом гілястим,  
Таврію вбік покидали,  
Та херсонські степи оглядали.  
А сніг там тав та потав,  
А степ там смердючий  
Пресмердючий став,  
Смердить він кровю гнилою,  
Потом-сьзою,  
Що заробітчане лили-розливали,  
Коли у пана шага заробляли.  
Ой, широкі ті доріженъки,  
Що втоятали та їх ніженъки  
Степами ярами, —  
Хлопці і дівчата  
Своїми ногами.  
Ми з Ірію повертаємо,  
Їх в дорозі все спіткаємо:  
Чобітъми ту дорогу прасують,

На морозі ноочують,  
Та на се не зважають,  
Ідуть съпівають,  
Долі у Німця придбати гадають.  
А як в Ірій повертаємо,  
Теж в дорозі їх спіткаємо:  
Ідуть, зітхають,  
Долю проклинають,  
Та босоніч по морозу ступають,  
Слід весняний чоботяний  
Щиренько рівняють,  
До нас гусей звертають ся,  
Про родину питаютъ ся:  
— Чи все гаразд дома? —  
Питає сїрома.  
А ми гелгочем  
Сказати нехочем...  
(Ой, лихо, там лиxo,  
Хоч скрізь дуже тихо...  
Несੱть свої злиднї,  
До лат прикладайte.  
Та в холодну, довгу зиму,  
Як перш, пропадайte.)  
Гелготіли гуси,  
Знялисъ, полетіли.  
Покидали сїре піре  
На ставковій хвилі...  
Покидали думки-гадки,  
Покинули тугу...  
Ой, полети, тugo,  
До темного лугу.  
Невий, наче рябий пугач,  
В голівоньках: „пу-гу!“  
Туга не покине,  
Думки не припине:

Над ланами, над степами  
В Херсонщину лине.  
Спинись, гадко,  
Спинись, думко!  
Я щось розпитаю,  
Чому нема і не видко.  
Нашим мукам краю?..  
Ой, загули та старі дуби  
Верховітем над ставом:  
-- „Не буде вам щастя-долі,  
Доки ви під паном!“  
„Не буде!“ гуде,  
Гомін гаем іде  
На низи лягає,  
На мужицькі села спадає.

### Дума про те, як будував цар вязницю.

Ой у місті Петербурзі  
Та серед майдану  
Зібрала ся сила люду  
Від самого рану.  
А серед майдану  
Цегли, вапна — гори:  
Будувати готуєть ся  
Цар нові хороми.  
Бачте, в Перербурзі  
Вязниць нехопило,  
Як підвівсь народ робучий  
За съятее дѣло.  
Новно, повно начинили  
Вязницї братами ...  
І зійшов ся цар на раду  
З своїми катами.

І на раді положили  
Ще класти темниці, —  
Не пустити до Росії  
Волі зза границі.  
Ой, у місті Петербурзі  
Тай серед майдану  
Поставлено силу війська  
Від самого рану.  
А серед майдану  
Та ще й на помості  
Стоять пани генерали  
Та вельможні гості.  
Коровги лискають,  
А дяки съпівають,  
Попи письмо пресвятає  
Голосно читають.  
Цар сидить на троні,  
Мов те сонце сяє,  
Нову тюрму будуючи,  
Молебінь справляє.  
Ось підвів ся з трону,  
Бере дві цегли  
І упав із ними  
'дразу на коліна.  
Цеглу покладає,  
Вапном намащає  
І на людське лютє горе  
Тюрму „закладає“.  
Підвів руки в гору,  
А очі до бога,  
І оттак його благає  
Прелютий катюга:  
„Боже панський, боже сильних!  
Зглянься на нашу буду,  
Що маемо ми зробити

На погибель люду.

,,Ти панів кохаеш

Від віку і віка,

Пана тільки й маеш

Ти за чоловіка.

,,Вкрути ж роги мужикови,

А нам даруй сили,

Щоб і діти і онуки

Наші в паньству жили;

,,Щоб мужицтво свої ниви

Потом поливало,

А щоб паньство віки й віки

В розкошах куняло;

,,Щоб мужицтво від роботи

Зовсім подуріло,

А щоб нас науки съвітло

Ясно освітило;

,,Щоб мужик зробив ся,

Як той віл смиренний,

І до бунту не зривався ся

Той харпак мерзенний.

,,Ой, дай ти нам, боже,

Мури змурувати

І всіх напих вороженьків

У них поховати,

,,А ми тобі, боже.

Церков набудуєм,

Тобі вічна буде дяка,

Доки ми пануєм.“

Тут все паньство на колінка

Низенько впадає

І господа пресвятоого

Із царем благає.

Удалили в дзвони,

Попи засыпівали...

Оttак в місті Перербургі  
Тюрму будували.  
Збудували міцні мури,  
А у них конає  
Сила братів наших рідних  
І нас виглядає,  
Чи не прийдем розкувати  
З кайданів їм руки,  
Чи не визволим ми брацтва  
З цекельної муки.  
Гей, згадаймо дідів наших,  
Як ті панів били,  
Про них съвідчать скрізь по полю  
Високі могили.  
Вони били ся за волю,  
А ми їхні діти, —  
Невжеж будемо зневагу  
Так мовчки терпіти?!

Скрізь селяне, скрізь кидайте  
Податок платити, —  
Будем вільними братами  
Ми на съвіті жити.

Хай пани покинуть звичку  
Нами заправляти,  
Хай лишень ідуть у поле  
З плугами орати!

А цар лютий нехай більше  
Вязниць небудує,  
Наших братів з жандарями  
По них не мордує,

Хай тікає з Петербургу, поки є дорога  
А не втече... не вблагає  
Й за гроші він бога!

Гей, народе угніченняй,  
А пумо вставати,  
Хоч не собі, так хоч дітям

Доленьки придбати!  
Тай братів тих, що нудяться  
У царській неволі —  
Гей, ходім випускати  
На вольную волю!

### Весняна думка.

В горі між зорями гуляє,  
На Україну позирає  
Рогатий місяць. Сплять гаї,  
Чорнє степ, широке поле  
Мовчить, немов заснуло. Голе  
Гіле чорні над шляхом.  
Снігів немає; постікали,  
Річки широкі доливали;  
Самі калюжі ще блищають.  
Качата з Ірію летять;  
Над головами тільки чути  
'дин іхній свист. Мовчить окута  
Мовчанем ніч. Мовчить ріля;  
Від неї дух людського поту  
Встає тихенько, мов з болота  
Туман легенький. Мара сила  
Гніє заорана... А села  
Лежать у темрявах нічних  
Побиті горем... Тихо, тихо...  
Ніде не присне.. Чорне лихо  
Над степом вгору підVELO,  
Мов дуб гіле, ізохлі руки,  
Шепоче, скигле: „Муки! Муки!  
І сліз, і гвалту, щоб гуло,  
Щоб тихо так тут не було!“  
Недоля панським ланом ходить:  
— „Чи вродить поле, чи не вродить?

Тай що ще вродить?“ все пита  
В сорочці подраній мара.

## Понад Вкраїною звиса...

Понад Вкраїною звиса червона хмара.  
Незабаром ти встанеш, люде,  
І побеш, свої кайдани геть порвеш,  
Розвалиш палаці тиранам,  
Мечі, корони геть зметеш  
В безодню! Муриж віковічні  
Заляні слізьми та проклоном  
Твоїм (не божим) перейдеш  
Своїми вічними плугами,  
І на руїнах забуте посіеш сам,  
І так з синами  
На вольній волі оживеш...

## Досить терпіти!

Досить крові та сліз, досить дзвону ланців,  
Годі мовчки терпіти, конати!  
Геть катюг — людоїдів, крівавих царів!  
Гей, підводь ся, робітнику - брате!  
Наша сила вже міцно зросла,  
Тісно їй поза троном силти,  
У терпінню до краю дійшла, —  
Не бажає в сім бруді зігнити. —  
Гей, кінчайтеж, братове! Кінчайте, борці!  
Хай покотять ся в прірву тирані!  
Хоч здобудем собі з колючик ми вінці,  
Так за теж і неволі не стане!



# Ідіть собі, пророки!

(З московської.)

І діть собі, пророки всевіднусту,  
Покиньте нас, апостоли любови, —  
Тут жертві вопіють благають помсти,  
Тут море потекло съятої крові!  
Тут що не день, то гинуть сили,  
І що не-міть—лютіща бій,  
Тут в завчасні йдуть домовини  
За рядом ряд, за строем стрій...  
А ви прийшли з евангелем смиреня,  
Зі словом кротости та згоди на устах!  
Ой, досить ми учили ся терпінню,  
Доволі злигував нас жах!  
Доволі вже були плохими ми рабами,  
Що йдуть смиренно у ярмі,  
Прийшов вже час счинитись з ворогами  
Не рабським словом, а мечами  
В останній, лютій боротьбі!  
Не вам учити нас кохати меншу браттю:  
Мов лід, кохане в вас холодне, неживе!  
Ні, той, з чиїх уст зривають ся проклони,  
В чім серці ненависть живе,  
Хто на катів народа меч заносе,  
Хто віddaє за люд свою до краплі кров  
І поклик боротьби покраю скріз розносе,  
Той ма її, правдиву ту любов...  
Ні, вапчу проповідь, та молитви та прощі  
Сховайте про рабів, про дурнів, про зайців.  
Нам не до нас! на грізнім смерти грищі  
Зійшлися уже полки непохитних борців.  
Не словом, ні! свинцем та сталю  
Розвімо жите згнітившу ніч,  
А ви з своею рабською моралю  
Геть, заберайтесь пріч!



и. 61. 170

## Демонстрація.

У Київі, в славнім місті,  
У дзвоniли, —  
А студенти в своїй школі  
У раді радили. Ураді радили,  
Як за людей встати,  
Тай на раді положили  
Геть царя скидати.  
Беруть папер, білий аркуш,  
Нишуть листи дрібні:  
— Гей підводьтесь прокидайтесь,  
Сіромахи біdnі!  
Годі вже платити подать,  
Подушне давати,  
Та синів своїх цареви  
В полки відсилати.  
Нема землі у вас, люде?..  
Нема і небуде!  
Гей з торбами всі підетe  
Від царської дуди!  
Не сподійтесь 'д царя, братя,  
Що землю поділе:  
Він панам нас радий 'ддати,  
Коб то мав лиш силу.  
По три шкіри він з вас лупить,  
Здерє й по чотарі,  
Й ніхто за вас не вступить ся  
При лихій годині.  
Цар з панами накладає,  
І бог на їх боці.  
Попи ж ваші преполобні  
Держуть вас в мороці:  
Якимсь пеклом там лякають  
І кажуть терпіти...

Щоб і панство, щоб цареви  
Добре було жити.  
Щоб те царство, щоб те панство  
В роскошах пірнало,  
А мужицтво на роботі  
З голоду вмирало!  
Годіж нам, брати, терпіти!  
Ще є у нас сила:  
Вона степи, вона гори,  
Увесь сьвіт укрила!  
Отта сила — люд робучий,  
На плечах котрого  
Ідуть пани, ідуть царі  
До попа съятого....  
Скиньмо братці, вражу силу  
І будьмо братами,  
Та щоб усі були рівні  
До 'дного між нами!  
Ми, селяне, до вас шире  
Слово засилаєм  
І підмоги проти царя  
Низенько прохаем:  
Поможіть нам, наші батьки,  
Вражу силу збити,  
Тоді вільно на Україні  
Стане людям жити.  
Такі листи написали,  
В пакети складали,  
Тай по усій Україні  
Людям розсылали.  
А самі студенти в раді  
Знов раду радили,  
Тай на вулицях зійти ся  
В раді положили.  
Зійшло сонце у тумані,

Над Київом стало,  
А студеньство всі вулиці  
Собою вкривало.  
Попереду несуть прапор  
З грізними словами,  
Що на нему написали  
Білими буквами:  
„Геть з царем! До долу ката!  
І панство, і царство!  
Нехай буде на Вкраїні  
Єдине братерство!”  
Ідуть собі та съпівають,  
Царя проклинають,  
Усіх людей, увесь Київ  
На царя скликають.  
А з заводів та з варстатів  
Робітнича сила  
За студентами аж котить,  
Мов у морі хвиля.  
І съпівають і гукають,  
Весь Київ скликають,  
Та на царя, та на ката  
Словами гrimають:  
„Годі, годі нам терпіти!  
„Прокидайтесь, люде!  
„Доки цар над нами править  
„Щастя вам небуле!”  
Затягає всі улиці  
Розбурхана сила...  
А катюги зупиняти  
Москалів пусгили.  
Не дві хвилі, не дві чорні  
В морі ся спіткали,  
То салдати на студентів  
З рушницями стали.

Ой, і стали з рушницями,  
Цілять їм у груди:

— „Як хочете живі бути, —  
Розходьте ся люди!”

Ой, на горе, ой, на тяжке  
Мати породила  
Тебе, сину, що до війська  
Була відрядила.

А ще гірше, ще лютіше,  
Ой, що ти мій, сину,  
Із панами став за право  
Й стрілаєш в людину!

Ой, тут вийшов „дядько Дмитро”  
Салдатів спиняти,  
Та розумно та правдиво  
Став їх поучати:

— „Ой, закогож ви бете ся,  
Нерозумні діти?

I накогож се ви вийшли  
З рушниці палити?  
З ваших батьків, з наших братів  
Цар три шкіри лупить,  
А ви йго бороните,  
Нерозумні люди!

Цар з панами з вас глузує  
I не знає міри...

Киньте ж, братці, царя-ката,  
Важіть офіцирів!”

Ой, не ветигже „дядько Дмитро”  
Слова доказати,  
Як почали офіцири  
„Сымірно!” скрізь кричати.  
Затремтіли москалики,  
Як муштру почула  
I на слово „дядька Дмитра“

Й вусом не моргнули.  
Добре далась їм та муштра,  
(Хто її не знає?)  
Вона людей канівичить,  
Ні нащо ламає.  
Ой, не встигже „дядько Дмитро“  
Сказати у друге,  
Гей, зееліти та стріляти  
Їм цареві слуги.  
Прицілились москалики.  
З мушкетів стрілили...  
Бодайже вам тяжко-важко...  
Що ви нарobili?!

Горе тобі, стара мате,  
Нема твого сина...  
Заплакала за вбитими  
Уся Україна.  
Кого вбили, покололи,  
Другі повтікали.  
Тих по тюрмах, по Сібірах  
Люто мордували.  
А цар радий у столиці  
Молебні служе!  
Радій, радій, душогубе,  
Радій та не дуже.  
Вже недовго тобі кате,  
Нами обвертати:  
Прийде й тобі час-година.  
Лютий, пропадати.  
Розкують ся незабаром  
Пригноблені люди  
Стануть з нами проти тебе,  
І ніхто небуде  
Тебе звірю ратувати,  
Бо й твої салдати

Тебе кинуть і повернуть  
До „рідної хати“.

## На смерть Каляїва.

І ще один... Іще петля гнебна!  
А ти стоїш, проклятий Вавілоне,  
Чи-топак... Петербурже кублице гадюче!  
І всі прокльони наші, всі хмари  
Гніву нашого, що звисли над тобою,  
Мовчать ще, ждуть чогось  
І стрілами-громами чогось вагають ся  
І сліду не лишити твого,  
Проклятий ти, проклятий!..  
А ви борці, що у крові міністрів  
Спіткали смерть собі, або повічні муки,  
Ви йшли карати і на кару  
За вольність нашу, вибухом набоїв  
Гадали нас розбуркати і підвести Росію.  
Хай судять вас за се наукарі письменні,  
Але в сей час, коли каміння хоче  
І те скотить ся на голови царям,  
І кровію нарола горить по улицях,  
Кричить, гука до помети, —  
Ні, вас я не суджу: ви перші ластівки,  
Хмаринки хуртовини....  
Вона за вами йде, як ви йшли перед нею —  
До Петербургу всі... Облоги Петербургу!  
Облога е... До штурму час, брати!..  
А може хочете, щоб сотні ще борців  
В петельках погойдалось?  
Чи ще Сибіру усього слезами не злили?  
Чи може в тюрмах місця знайде ся й на вас?  
Чи може хочете, як божевільний  
Римський імператор, щоб забажав і наш  
Росії голову по плечі відтесати?...

Ой, годі! Гляньте, червоніє в огні та куряви  
Червона корогва російського повстання.  
Чого ждете?... Туди, на смерть!  
Хай виуть навколо салдацькі кулі,  
Нехай штики довбають серце, грудь,  
Хай бомбами, карточом розбивають  
Нам голови, і мізок хай летить  
І прилипа до муру, до чобіт катів,  
І на колесах гармат царевих  
Хай наша кров шарами запечеть ся!  
За нами перемога!  
В крові своїй потопим ворогів!  
Не ліберали ми, щоб грати ся з царями  
У „піжмурки“, або у „плющі-баби“.  
Ми діти волі вбитої царями,  
Ми Революції російської мечі,  
Ми кара невблагана морочіям  
В кокардах та коронах.  
Нас жде замучений народ.  
Давайте гасло, сипте барикади!  
За нами море гніву людського,  
А ми девятий вал, послідний вал!  
Покиньте все; хай ниви буряніють,  
Хай хата валить ся,  
Хай спинить ся жите скрізь, навколо!  
Бо се на міть, а там жите і воля,  
Вольна воля, давно бажане сьвітло,  
Сонечко весняне...  
До бунту, до повстаня!  
Бо сили більш нема,  
Терпець вірвав ся...  
Хочеть ся 'дному, самому йти  
І різати катів і кров царську  
З грязюкою чобіт перемісити,

## Дума про волю.

Ой, зза Дніпру зза Лиману  
Та низові ытри повівають,  
Теплом подихають,  
Та на наші степи,  
На нашу Вкраїну  
З Ірію з весною  
На зграях пташиних,  
На хмарках біленьких  
Прилітають,  
Прибувають.  
Розбуркали землю від сону,  
Зпід криги,  
Зпід снігу визволяли,  
Рястом червоним,  
Проліском синечким  
Уквітчали,  
Мов молоду до вінця прибрали.  
Усьміхається ся сонечко ясне  
Серед неба високого  
До лану широкого,  
До гаїв, лук, озер,  
З веснянкою милуеть ся,  
З веснянкою цілується:  
Ой, запріг воли я в плуга  
Тай потяг у поле —  
— „Гей, доле! доле!  
Чи зглянеш ся на нас бідних  
Ти хоч сего літа,  
Щоб латами не рябіла  
Хліборобська свита!”  
Дзвенить жайворонок в небі,  
В промінях пурнає,  
Від могили до могили,

По степах, по перелогах  
Мій голос лунає,  
Лунає, зникає,  
За байраками пропадає.  
А доля з поля,  
Зза шляху  
До мене докірливо промовляє;  
— „Ой, чи довго ще ви будете  
Мене гукати-проклинати,  
В зліднях пропадаючи,  
З голоду вмираючи?!  
Ой, віл краю та до краю  
Уся наша країна палає!  
То робітник за мене,  
За свою долю  
Боем виступає:  
Бунтуєть ся, воюєть ся.  
Царів людоїдерів,  
Попів брехунів-морочіїв,  
Чиновників-вовкотрубів  
Підвісь поскидати,  
Долі-воленськи сюбі придбати,  
Від Одесу до Варшави  
Злучають хлопці слави,  
За Кавказом воюють ся  
В Петербурзі не мирять ся.  
Гуде, давоне по Росії,  
Вільним вітром віє,  
Віє, повіває, —  
Робітництво, як море грає,  
Червоні прапори  
В гору цідіймає,  
На останню бійку  
За мене, за свою долю,  
З царями

За права, за честь  
У весь люд працючай кличе,  
Гукає, збирає, стягає...  
А я ваша доля,  
Та ще й сестра моя воля,  
Ланцюгами ми окуті,  
В кайдани озуті,  
У острозі, у каторзі  
Пропадаємо,  
По Сібірах никаємо,  
Під царськими караулами  
Гинемо, поневіряємось  
Та коли ви за нас,  
За вашу долю та волю,  
Вступитесь сподіваємось?  
Ой, годі вам мене гукати,  
Проклинати!  
Не буду я про вас дбати.  
Доки будете своїм ворогам  
Служити, годити,  
На дармоїдів робити,  
Самі на свою голову  
Катів плодити.  
Поломайте, діти, пута,  
Нехай буде ваша доля,  
Доля не окута!  
Ой від краю та до краю,  
Мов хвилі ревучі,  
Підводьте ся на ворогів,  
Не лякайтесь бучі!  
Нехай правда нехай ясна,  
Як сонце засяє!  
Нехай кривда, нехай лута  
В прірві пропадає!  
Хай чиновницька та царська

Неправдива спла  
У вогні пекельнім згине,  
Щоб нас не гнітила!  
Розгорніть свої червоні  
Корогви по полю,  
Випускайте з пут царевих  
Сестру мою волю!  
Заводіть нові порядки,  
Здобувайте права;  
Вашим діям буде щастя,  
А вам вічна слава!  
Треба битись, не коритись!  
Поки кат панує, гуляє,  
Хай ваше серце спокою немає,  
Хай огнем-гнівом палає,  
Усіх до бою гукає.  
І я ваша доля,  
Вас благословляю повстати,  
Царів поскидати;  
Тоді і я про вас дбатиму,  
Діти ваші в любистку  
Купатиму,  
В щасті челенатиму...  
Гей... Гой!..”  
Покотилася луна ланами,  
Забрящала доля ланцями,  
За луною зникає...  
Серце в мене кровю окіпає.  
А знизу тихий вітер  
Дме, подихає.  
Катран-зіле хитає;  
Степ навкруги зелений  
Леліє, мріє,  
Та могила в степу бовваніє.  
Неорана нива

Перед очима,  
Стоять мої крутогорі,  
Позирають на дорогу,  
А я стою та гадаю,  
Та на плуга позираю:  
— Чого тебе, плуже,  
Та іржа поїла?  
Не іржа то наші муки,  
Наші злидні, сльози!  
Ой, затягну тебе, плуже,  
В болотяні лози.  
Не хочу я більше степу дівбати,  
У злидарстві пропадати.  
Доволі тебе мої діди та батьки  
По лану тягали,  
Та правди не знали,  
Закону-права не мали,  
Рабами увесь вік  
Царям, панам та чиновникам  
Пробували.  
Не хочу й про тебе,  
Моя ниво, дбати,  
Щоб всю свою кріавицю  
На податки та відбутки  
Кагам віддавати.  
Ой, порости, моя ниво,  
Бурянами, будяками,  
А ви ідіть, мої воли любі,  
Гуляйте степами,  
Гуляйте, виглядайте,  
Коли незагину,  
Назад прилигину,  
Та не рабом царським,  
А вільна людина...  
Отоді то новим плугом,

Любими волами  
Переорю тебе, ниво,  
З вольними синами.  
Щоб родила ти нам, ниво,  
Тільки пасте-долю...  
А тепер, бувайте здорові,  
Іду бити ся з царями  
За права, за волю!"  
Йду на села.  
Мовчать села, обідрані села,  
Та велика по тих селах спочиває сила—  
—,,Вставай, сило, годі спати,  
Годі пявок годувати!"  
Вие вітер, стеле трави,  
В небі съвітять зорі.  
Сплять царики цеобачні.  
І в хаті й надворі  
Стереже їх син мужицький  
У сірій шинелі...  
А я йду тієї нічки  
Між людські оселі.  
По гамах та по яругах,  
У мужичій хаті  
Збираємо люд на раду,  
Як на царя встati...  
Ой, скоро, скоро  
Той час-година,  
Шо спалахне огнем-буяном  
Вся наша Вкраїна.  
За податки, за налоги,  
За війну, за муки  
Відлячимо чиновникам  
І діличам-дукам.  
За беэправя, за безладя,  
За голод, неволю

Угноємо царівцями  
Українське поле.

## 1905 р.

Ми грудями стали за волю, і в груди  
Живі — нам холодні штики повстромляли,  
Ми ярма побили, сказали: „Вже буде!“  
І голови нам відрубали...  
В крові утопили послідну надію.  
Не стало нам іншої ради —  
Ми покинули хати, взялись за роботу,  
І в улицях скрізь барикади.  
Недоля за долю з неправдою бились,  
Ми бились за землю-свободу,  
І тисячі наших голов покотились —  
Погнувшись шераги народу.  
Нас всіх перебили.., Зліпили ми кровю  
Обліплені снігом толуби.  
Кати і над мертвими глум учинили,  
Греміли подібні їм труби.  
І ми полягли... та лежати в землі,  
І гнити спокійно не можем:  
Гуляють кати, бенкетують царі,  
Кленуть нас блескучі вельможі.  
До вас, до голодних, знуджених братів,  
Ми кличемо: „Слухайте ради,  
Кінчайте роботу, що ми почали,  
Упавші зведіть барикади!“

## Жидівські погроми.

(Монолого царя.)

Ми нарід забили в кайдани потрійні,  
Зломили мушию ярмом,  
Обдерли як машу й посвіту пустили  
З торбами сліпим жебраком.

Ми з шляхтою вкупі на шкірі нації  
Собі збудувелисьмо рай,  
Живе у роскошах вся наша порода  
Без журна, весела, як май.  
А щоб наш народ не пізнає, хто го лупить  
Ми кажем: — „Причина біди  
Твоєї, наш люд, отті недовірки.  
Пархаті, пейсаті Жиди.”  
І темний мужик, замість того, щоб з мене  
І з шляхти крові уточить,  
З жидівської крові готове нам купіль,  
Щоб все ми могли го лупити.

### Годі терпіти!

Годі терпіти, годі стогнати!  
Годі панам догоожати,  
Годі друкарські ниви широкі  
Грудями щиро орати!  
Щиро орати, слізьми зливати,  
Кровю та потом гноїти,—  
Нумо селянє, правдоњка встане!  
Нумо себе боронити!  
З віку до віку ми працювали,—  
Панство в роскашах куняло;  
Лихо та злідні нас посідали,—  
Панство весело гуляло.  
Панство гуляло, іло, спивало  
Працю гірку мужикову,  
А за оренди в нас забирало  
Свиту й останню корову.  
З панської ласки хліба не їсти!  
Мусим щорік голодати,  
А хоч у-зимку десь по фабриках  
Праці тяжкої шукати!  
Сгеп наш широкий, ліс, батьківщина, —

Все за панами пропало!  
Годі терпіти, годі стогнати!  
Далі терпцю вже не стало!..  
Прапор червоний в повітрі віє,  
Кличе усіх нас повстати,—  
Годі на панство дурно робити,—  
Годі йому дігоджати.  
Нумо боротись, щоб на Вкраїні  
Зникли пани з дукарями,  
Щоб на просторім сърті веселім  
Люди зробились братами.

## Пісня соціалістів.

З московської.

Гей, наперед, невагаймось,  
Силу всю нашу зміцнім!  
Геть лупіїв позбуваймось,  
Щасте пявкам відберім!  
В бій, в боротьбу з ворогами!  
Нашої правди не вбють, —  
Ляжуть передні кістками,  
Съвіжі борці надійдуть!  
Хай нас в вязниці штурляють,  
Хай нас мordують вогнем,  
Хай в копальні запирають,  
Хай ми оттам пропадем!

В бій, в боротьбу з ворогами!...  
Стогне і тяжко зітхає,  
В зліднях народ иропада,  
Руки до нас простягає,  
В нас поратунку блага.

В бій, в боротьбу з ворогами!...  
Годі катам панувати,  
Годі буржуям рости!...  
Чи не обридли нам лати,  
Вічні голодні пости?!

В бій, в боротьбу з ворогами!...  
Скинем міцною рукою  
З себе відвічний тягар  
І піднесем над землею  
Праці прapor аж до хмар!  
В бій, в боротьбу з ворогами!  
Нашої правди не вбить —  
Ляжуть передні кістками,  
Свіжі шереги прийдуть!

## Червоний прapor.

З польської.

Кати з нас звикли кров смоктати,  
Їм наші сліози — съміх, вода.  
'Та не далеко день розплати:  
Наш буде суд, а їм — біда. (2)  
Далі все, далі все.  
Несім съпів.  
Наш прapor злинув понад трони.  
Несе він  
Кари грім,  
Люду гнів,  
Свободи кида сів,  
Огнем горить увесь червоний,  
Бо в робітничу вбраний кров,  
То в нашій він пала крові.  
Уся та погань метушить ся  
Стару неправду підвести —  
Та лихо прахом розлетить ся,  
Добру единому рости.  
Далі все, далі все  
Несім съпів. . . і т. д.  
Старий порядок строух і пада:  
Його погибелъ — нам жите. . .  
Ми люд новий, нова громада,

Назад нема нам воротя. (2)  
Далі все, далі все  
Несім съпів. . . і т. д.  
На наших злиднях, на недолі  
Рай будував собі павук. —  
Ми всім одної хочем долі  
І праці вільної без мук. (2)  
Далі все, далі все  
Несім съпів. . . і т. д.  
Геть з лихварями, геть з катами!  
Хай съвіт розвалить ся старий.  
Жите ясне іде за нами —  
Ми лад тут заведем новий. (2)  
Далі все, далі все  
Несім съпів. . . і т. д.

## Ой вже час.

Ой, вже час, ой. вже час  
За себе повстати,  
Катів поскидати. —  
А чи пан, чи прощав...  
Двічі не вмирати, —  
Громадо, до зброї!  
Нам житя недають  
Злодійські закони:  
Побемо корони! —  
А чи пан чи пропав...  
Розвалимо трони! —  
Громадо, до зброї.  
Ой. порвав ся терпець,  
Розвязались руки, —  
Муками за муки!  
А чи пан, чи пропав...  
Тремтіть, вражі дуки!

Громадо, до зброї!  
У крові ворогів  
Скупаємо долю,  
Вибемось на волю. —  
А чи пан, чи пропав...  
Рознієм невою. —  
Громадо, до зброї!  
Дармоїдам — панам,  
Талярникам клятим  
Годі панувати.  
**А** чи пан, чи пропав...  
Двічі не вмирати —  
Громадо зброї.  
За робочий народ,  
За права людини  
Биймось до загину!  
А чи пан, чи пропав...  
Нехай ворог гине. —  
Громадо, до збої!

## Маївка.

Сьогодні лень — велике свято,  
Сьогодні першій май. —  
Пани нам пекло вміли дати,  
Собі украли рай.  
Панам веселощі гуляння,  
Нема буденних днів,  
А нам відвічне мордоване —  
Недоля нуждарів.  
Поши нам щиро курять очі,  
У морок нас ведуть,  
Уся гидота, діти ночі  
З нас тілько і жиуть.  
Та час минув, пропав навік —  
Прокинули ся ми,

Заворушив ся робітник —  
Загинете пани.  
Сьогодні день — велике съято,  
Сьогодні перший май,  
Сьогодні будем присягати,  
Що в вас віддіймем рай.  
Диви ся, дуко, наша сила  
Росте, на тебе йде,  
Тобі весна не буде мила  
Де наший съпів гуде!

## Похоронний марш.

З московської.

Ви жертвою в бою нерівні лягли  
З любови до свого народу,  
За него 'ддали ви усе, що змогли:  
І щастє, і честь і свободу.  
Нераз ви конали в язницях брудних,  
Свій суд беззаконний над вами  
Катюги-судді вирікали, і ви  
На смерть волочили кайдани.  
А деспот гуля на бенкеті гучнім,  
Неспокій вином заливає —  
А грізні слова на двірцевій стіні  
Огниста рука розставляє:  
— „Надійде пора, і повстане народ  
У силі могутній — свободі,  
Шірве ланцухи, що вязали його  
І скаже напасникам: годі!”  
За вами борців съвіжий полк уже йде,  
На смерть і погибель готовий,  
Прощайте же, братці, ви чесно пройшли  
Велику дорогу любови...



## Як повинна виглядати війна.

Гей, збирайтесь, люде добрі,  
Подивіт на новину:  
Вже ми більше не підемо  
Умирати на війну!  
Пощо діти сиротити,  
Пощо лити свою кров,  
Коли може межи нами  
Бути згода і любов?  
Як худобу нас ганяли  
Короновані царі,  
Що-б ми більше їм придбали  
Податковців і землі.  
Хлоп лягав убитий в полі  
На пасовиско вовків,  
А богач гонив геть з хати  
Його сиріт бідаків.  
Захотіли царі крови,  
Пре міністер до війни, —  
Гей, тримайтесь, братя, купи,  
Не піддайте ся брехні!  
Ми вже знаєм нащо войни,  
Кому користь від них е, —  
Коли хочуть воюватись  
Хай цар з цісарем ся бе.  
До театру їх ведімо  
І з міністрами ураз:  
Бийтесь, братіки, до скочу,  
Ми ж подивимось на вас.  
У царя помліли руки,  
Цісар в землю шаблю пре,  
Від страху пігнулись ноги —  
Жаден в бійці сїй не вмре.

Гей, ти, цісарю, жвавіше  
За край рідний поборись  
Борони престол і віру.  
Як робили ми колись.  
Гей, міністри, ви відважно  
Нас гонили на війну —  
Нуте бйтесь і рубайтесь.  
Гей, ратуйте вітчину!  
У міністрів мліють ноги:  
Смерть так нагла, так страшна,  
Пхають їх за плечі люди —  
Ні, не беть ся старшина!  
Коли в вас нема охоти  
Вмерти за свій рай земний,  
То між нами не найдете,  
Хто-б пропав за вас дурний!

## У воєннім театрі.

У театрі грім гармати,  
Деригує смерть сама,  
Свищуть кулі і гранати,  
Пекла гіршого нема!  
Люд повибраний в мундури,  
Люд робучий і сільський.  
Завдає собі тортури,  
Як звірюка лісовий!  
Добре хлопці ся ввихилють:  
Скрізь пустеля де пройдуть,  
Скрізь пожежі, стогін, слези,  
Скрізь руїни лиш встають.  
Грім гармати, регіт смерти,  
А царята й королі  
Позирають собі з льожів  
На загин синів землі.

## Степанова доля.

З польської.

Як ішов цар воювати,  
Йому стали сурми грати,  
Грали сурми з золота литі,  
Вароженьків всіх побити.  
Як ішов Степан до бою,  
То лящала ясна зброя,  
Гомоніло жито в полі  
На пригоду, на недолю.  
На війні літають кулі,  
Люд валяється спонами,  
Та царя „сам бог хоронить”, —  
Поле встлано мужиками.  
Скрізь огонь і кров розлито,  
Не минуло ся Степкови:  
Його кулею забито...  
Цар вернув з війни здоровий.  
І як віхав цар до міста,  
Його стріло дзвонів двіста:  
Дзвони грають, люд съпіває,  
Царську славу виславляє.  
Як Степкови діл, кошали,  
То густи дерева стали,  
Задзвонили по діброві  
Ті дзвіночки, ті лилові.

## Дума про орла.

Летів орел сизий понад Диким-полем,  
Понад Диким-полем згубив свою силу,  
Тай сів спочивати на Савур-могилу.

А Савур-могила  
Тай заговорила:  
— „Ой, звідкіль ти, птахо, сюди залетіла?

Чи з синього-моря, чи з Білої-ріки,  
А чи може з Литви, де тури ще дикі?"  
— Ой, я не зза моря, ні з Білої-ріки,  
А віз тії Литви, де тури ще дикі.  
Ой, я зза Уралу, бо там я літаю,  
Ой, я зза Амуру, бо попас там маю.  
Ой, я над Китаєм з качатами грав ся,  
На лебедів з під хмар набивав ся.

Лебедонька біла  
Від мене летіла,  
Ой, з Китаю в Манджурію  
Тай перелетіла;  
Ой, перелетіла тай стала ячати,  
Мене орла сизопирого прохати:  
„Ой, полети, орле, за гору високу,  
За гору високу, в долину глибоку;  
Під явором білим  
Там салдата молодого Яшанці забили.  
Поглянь йому в очі, чи ясні,

Чи згасли?  
Спитай його,  
Що йому матуся казала  
Як на війну в далеку Манджурію виряжала"  
Ой, зливув я вгору  
На високу гору,  
Ясними очима став сьвіт оглядати,  
Навкруги позирати:  
Ой, заслана Манджурія тулубом, тулубом,  
Мов зрубаним дубом . . .  
З під камінню вода тече,  
В воді квітка сохне,  
Під явором хлопець лежить,  
Му з під грудей крівця біжить,  
А голівонька побита,  
Нічим не повита.

Ой, стогне він. стогне,  
Карима очима в останнє на сьвіт позирає,  
Когось клене, прокленае,  
Землю руками хапає,  
Пальцями довбає. . .

Почав я на него наступати,  
Кібцями за білі груди хапати,  
В очі зазирати, питати:  
Ой, шож тобі, хлопче, матуся казала,  
Як на війну в далеку Манжурію виряжала?

А він зітхає,  
Стиха промовляє:

,,Моя ненька старенька й не знала,  
Як мене та пригода спіткала.

Гукнули нас вранці  
Одягати ранці.  
Як обідати стали,  
Наїхали до нас генерали,  
Промову казали,

Що Японці на руську землю напали,  
Царя воюють,  
Корею грабують,  
.„Віру, престіл, батьківщину”  
Хочуть сплюндрувати . . .

Треба їх за те покарати. . .  
Ой, лежуж я тепер вмираю,  
Бо семеро куль в грудях маю,  
В останнє гадаю:

Невжеж манжурське камінє та глина,  
Се наша батьківщина,  
Щоб за них пропадати,  
Море крові проливати?  
Далеко моя країна,  
Далеко родина,  
Відділь не чувати, не видати. . !  
І завіщож я мушиу отут пропадати?”

Почав він на свої тремтячі руки вставати,

Мене благати:

„Ой, полети, орле, до дому,

До моого двору.

Э у мене брати,

Усім тром на війну йти.

Хай вони краще за мене дбають,

Крови своєї подурному не розливають.

У нас і так землі доволі,

Та не маєм справжньої волі,

Коли пропадати, то дома за волю,

А не розкидати своїх голов

По чужому полю.

Сила нас ворога оточила,

У рідну хату вступила:

Бачу корони царські,

Ряси попівські,

Панство пузате, пикате . . .

Годі їм нас віки-вічні смоктати!

Ото, братці, „Япанці“!

На них вставайте,

Їх поскидайте! . . .

Тоді . . . “

Тай не доказав,

До землі припадає,

В послідне зітхає. . . ,

.....

Злетів орел з могили,

Розгортас крила,

Над степами квилить-проквиляє,

Усе хиже птахство

На кістки за Амур скликає.

Потяг попід небесами

Над ланами, лісами,

Ген тільки мріє . . .

## На манжурських степах.

(З Російсько-Янанської війни).

Холодно. Вітер басує по полю,  
Сніг ізриває, мете  
З берегу геть і по дикому морю  
Густо на хвилі кладе.

Гай ген чорнє; під гаем здіймається ся  
Зграя крюків й кричить...  
Що то за здобич голоті трафляється ся,  
Що там на снізі лежить?  
Що там волочуть вовки-сіроманці,  
Виують і зграю женуть?..  
Бач, он рушниці, бағнети і ранці,  
Он і салдати... Чого вони ждуть?

Ждуть домовини, по полю роскидані,  
Ждуть свою неньку стару,  
Щоб ізіклала у кров позаливані  
Голови їхні в труну.

Ждіть, та не діждетеся! Голови ваші  
В яр заволочуть вовки,  
Стане на довго їм тутечки паші —  
Жовті смоктати кістки...

Виують вовки, порядкують банкетом,  
Похорон крюк відправля...  
Хто ж тут поклав вас на віки бағнетом,  
Куля забила чия?

Ви мовчите!.. Але вітер по гаю  
Вістку про вас подає:  
—,, Військо було се з розбоем в Китаю,  
Брало добро не сное;

Військо отсе батогами царськими  
Зігнане з сел у полки  
Мусіло бути катами людськими,  
Мусіло ті нагайки,

Ті нагайки, що Росію муштрують,  
Щей у Китай віднести —  
Хай і Китайці лишень покоуптують,  
Як в нас ум'ють плести.

Як сарана та усе пожираюча,  
Йшло і топтало жите навкуги —  
Тяжко стогнала країна налаючи,  
Люд неповинний пропав до ноги.

Де перейшли, на штиках заніміли  
Діти каліки, жінки і старці...

„Славну роботу” цареви зробили  
І забайкальські й восточні стрільці...

Сумно мені по Манжурії віяти,  
Сумно летіти по мертвих степах,  
З попілом сніг над руїнами сїяти,  
Кляту роботу ховати в снігах.

Пагоди, фанзи, краю коханий!

Тяжко мені ізгадати про вас,  
Як вас Амурець піднімав п'яній  
І в гоалаяні коня свого пас...

Гей! — та Японці стріляти навчились—  
Бійка тут вчора була;  
Царські солдати снопами котились,  
Стрільба далеко гула!!!”

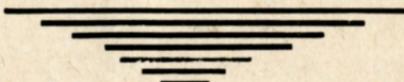
Вітер замовк і на море подав ся  
Гнати, котити вали,  
Звірячий галас в гаю ростиав ся;  
Очі крюки все пили.

Лиця мерців скрізь чорніли по полю  
В сірих шинелях... Вечір спадав,  
Небо синіло, звисало... По морю  
Вал розростав ся, кипів та стогнав.



## „Не убивай.”

„Не убивай!” сказав нам Егова  
І сей закон списав на каменю скрижали,  
І зроду в рід великі сі слова  
Один одному люди повтаряли.  
Але той давній звір, той Каїн-душогуб  
Все прокидавсь в людстві жадібний сліз і крові,  
І дикий рев війни і брязкіт кайданів  
Гасили кволий крик вселюдської любови.  
Ваал розяви’ пащ наповнену огнем,  
І люде в ній пекли йому людей в офіру  
І в темній простоті тих первісних віків  
Гадали, що повнять съятий закон і віру.  
Тоді прийшов другий Мойсей з Сінайських гір,  
Що заповіт новий мав в серцю, не скрижали.  
Дивним огнем палає його небесний звір,  
І людям про любу його уста казали:  
„Спиніть війну, роздор, любіть ся як брати,  
„Нехай невольники зрівняють ся з панами,  
„Най щезне сатана незгоди і сварнї,  
..І „боже царство” хай настане межи вами”.  
Та темний раб не розумів тих слів;  
І сонце, що зійшло, сковало чорні хмари;  
Загинув на хресті той бого-чоловік,  
І далі над людьми глумлять ся Валтазари !



## Рідним болякам,

Де були ви тоді, коли Гуня старий  
З Наливайком за народ повстали,  
Щоб побачити люд наш на сьвіті вільним,  
Свою кров в Солониці проляли?  
Ви на Лисій Горі із Жовковським ураз  
Пропивали нещасну Вкраїну  
І съміяли ся звідтам, глузуючи з нас,  
Як ми йшли в завчасну домовину!  
Де були ви тиді, коли славний гетьман  
Дорошенко блиснув булавою:  
„Або визволю край”, присягав ся Петро:  
„Або ляжу за люд головою!”  
Де були ви тоді? З Самойловичем враз,  
З Москалями ви зраду кували!  
Знов убили ви волю, убили ви нас,  
Щож лишилось — в заслане пігнали!  
Деж були ви тоді, як Мазепа повстав,  
Коли Швед під Полтавою бив ся.  
Коли день свободи нам було засвітав,  
Хто недав, щоб той день розятрив ся?  
Палїї, Кочубеї і інші пявки,  
Вам наш народ пішов на поталу!  
Ради царських охлапів, гидкі, павуки,  
Віддали ви Петрови Полтаву!  
Де були ви тоді, коли Січ Москалі,  
Славу наших дідів, руйнували?  
За пляхоцькі права, за дворянські герби  
Ви і Січу цариці продали!  
Поробившись дворянами, мову свою  
І звичай ви зміняли на панський,  
Закували братів у кайдани тяжкі  
Й запровадили устрій татарський!  
Де були ви тоді, як народ був повстав

В дев'яньадцятьсотпятому році,  
Як дідівські гармати з дворів ваших взяв,  
На чайому стояли ви боці?  
Ви казали: „Се мотлох за хліб лиш ся бе!”  
Непішли ви з народом злучитись,  
І як нарід в нерівному бою знеміг,  
Ви побігли цареви вклонитись!  
Де тепер ви? В Росії крівавим царям  
Грізно дулю” в կешені даете,  
А у Австрії темних братів  
Австрияцьким катам продаєте!  
Тай в Америці теж „Україною” съвіт  
Людам хочете в очах згасити,  
Щоб на тілі робучого люду свого  
Упирнми безжурно все жити!  
Від Москви і Ляхів ви „ратуєте” нас,  
А в Америці ще й від Англіка,  
Й продаєте народ, кому тільки нетра,  
Бо в вас паця жерна і велика!

### За землю і волю.

Убив ворог Україну,  
Потоптав ногами,  
А сиріт її для себе  
Виплекав рабами.  
Забрав Дніпро і Хортицю,  
І степи ї море.  
Тільки йому не дістались  
Ті Карпатські гори.  
А в тих горах старий Довбуш  
В печері куняє  
Та слушного, великого  
Часу дожидає,  
Дожидає того часу,  
Як „чайчені діти”

Поростуть в орли-беркути,  
Щоб на прю летіти;  
Дожидає, щоб та „галіч”  
Стала соколами,  
До рахунку підвела ся  
З матері катами.  
Тоді Довбуш з гори вийде  
І гукне до бою  
Всіх опришків молоденьких  
Від Сяну до Дону.  
Як та хмара, як та туча  
Сила наша встане,  
І покотять з престолу  
Російські тирані!  
Та боїть ся того ворог,  
Зрозумів відразу,  
І Карпати му забрати  
Хочеть ся завчасу.  
Щоб ті гори окувати  
В потрійні кайдани,  
Щоб спокійно панували  
Московські тирані;  
Щоб у Львові не жидівські, —  
Царські шинки були,  
Щоб під царською нагайков  
Ми си плечі гнули.  
І громадить лютий ворог  
Військо вже по Збручу,  
Уже видко над Поділем  
Кервавую тучу.  
Болгар, Сербів та Румунів  
Цар собі еднає,  
З усіх боків на Австрію.  
Боем виступає.  
Простяг упир свої руки  
На Галич, Карпати,

От-от трошки і, здається,  
Мож буде їх взяти,  
Щоб останні українські  
Землі заярмити,  
Щоб ту гискру „мазепиньства“  
Навіки згасит...  
Ні, не вгасиш, лютий враже!  
Горить вона всюди:  
І в Галичу, і в Київі  
Й гаснути не буде!  
Хай Сербин й дурний Болгарин  
На царя вповають  
І про „едність всеславянську“  
Байки укладають,  
Про ту едність всеславянську  
У... царських кайданах,  
Щоб та „едність“ неволею  
Стала на Славянах.  
Ні, не здурять!

У тисяча

Дев'ятсотим пятім  
Вже мірялись ми з царатом,  
Не страшний проклятий!  
То опудало велике,  
Що птахів полоха,  
„Всеславянський покровитель“, —  
То „дуrna Солоха.“  
Недогризок то япансъкий,  
Каліка скажена,  
Що колибто мала силу,  
У весь сьвіт зажерлаб.  
„Розігнавсь, мовляв, як бик той,  
А упав, як муха.“  
До дають си вороженьки  
'дин одному духа.

Потопили свої штани  
В Японця у морі,  
А що буде, як у Збручу  
Потопите й коні?

Нехай гримнуть австріацькі  
Й російські гармати,  
То нам гасло тоді буде  
За Вкраїну встати!

Як ті ліси-бори чорні,  
Що Карпати вкрили,  
Стільки має підвести ся  
І нашої сили!

Підвести ся й затопити  
Усю Україну,  
І звести з царем рахунок  
У одну годину:

В Петербурбі багнетами  
Волю підписати,  
А царя із царятами  
З гармат постріляти,  
  
І спрятати Україну  
Від зіля царського,  
І царівців постинати  
Усіх до одного!

А Австрію „попросити“  
Підти за Карпати:  
І без неї ми зробимо  
Порядок у хаті

В своїй власній...  
Хайже гримнуть понад

Збручом  
Ворожі гармати!  
Хай та сальва серпя наші  
Запалить до бою,  
І рушимо на царя ми  
, За землю і волю!“

## Що буде?

Що буде, коли ворог клятий  
Перейде Збруч і геть з гармати  
Твої оселі стане прати  
Картачом, Русине, мій брате?  
І дикі звірі — козаки  
Дітій твоїх на піки здіймуть,  
Сестру і жінку заберуть  
І, посміявшись, їм шаблями  
Повитенають груди геть,  
А твого тата й твою маму  
Спітка під тином ыагла смерть?  
І ті хати твої убогі  
Підпалить ворог, і луна  
Огню-пожежі над Поділем  
Червоним пеклом запала  
Аж по Карпати? Зойк кобіт  
І плач голодної дитини,  
І смерть з косою, що жите  
Буде стинати що хвилини  
І скрізь руїни і руїни?...

.....

Не дикі орди Чингіс Хана,  
А лютого, нового пана  
Над Збручом стали, щоб дітий  
Твоїх, Галичу постинати,  
Твої ланц, твоє добро  
Цареви клятому віддати.

Щоб не стремів ти більш йому,  
Як той остюк у оці, брате,  
Щоб і на тебе міг покласти  
Свої кайдани і в тюрму  
В „загально-русскую“ пігнати  
Й Червону Русь.

Не буде, кате,  
Як хочеш ти! лиш зачепи!  
Як листя в лісі, як трави,  
Ми встанем боронити волю,  
Нас тисячі злетяль зза моря  
І давній гріх своїх дідів  
Відкупимо своєв кервою:  
Здобудемо Вкраїні волю!  
А кревних наших і батьків  
Заступим грудьми своїми.  
Ти-ж, царю, і твої хорти  
Скажені будете втікати  
І скрізь вас будуть люди гнати  
І бити клятих!

Згине цар,  
Загине кат, тоді задніє,  
І зійде сонце на Вкраїні.

## Мрія уніятського попа.

[Сатира.]

Вся надія на Вільгельма,  
На його гармати,  
Коли побе царське військо,—  
Нам вік пинувлати.  
Заберемо Україну  
З морем і степами  
Тай поробим православних  
Всіх католиками.  
Коли б тільки Шептицького  
Москалі убили, —

Зробимо його патроном  
Цілої України.  
А Хомишиа кардинальську  
Шапчину дістане,  
Кождий декан уніяцький  
Епископом стане;  
Монастирі на Україні  
Візьмуть Василяне;  
Кождий як наш стане попом,  
Піп декано стане,  
Має статись, як казали  
Святий Отець в Римі  
Ортинському, щоб Рутенції  
Їм Схід сполонили.  
Кунцевича святу працю  
Маєм докінчти...  
Лиш дай, Боже, Вільгельмови  
Москаля побити.

## Мрія православного батюшки.

Сатира.

Наша віра і надія  
Темняки салдаги,  
Галичину, Буковину  
І гори Карпати  
Мусять вови затримати  
Під царем на віки,  
Хоч би мали кровю плисти  
З України ріки!  
Маєм кубло Мазепинців  
Геть пороскидати,  
По Україні панаходиду  
Раз вже відсъпівати!  
Козацькими нагаями,  
Люд перехрестити,  
Геть унію скасувати,

В Юрі посадити  
Епископа від Синоду;  
Православем вкрити  
Чехів, Сербів, Чорногорців,  
Болгар сполонити;  
Всій славянські річки й ріки  
В одно море злити,  
Кайданами окувати,  
Бідою повити;  
Конституції з Європи  
Геть понаганяти  
Та на кістках всадовитись,  
Й вічно панувати.

## Мирославу Січинському.

Були війки. У златочених шатах,  
На мармурових ліжках, килимах  
З блескучого едварбу, в курявлі пахучім,  
Милуючись невольниць голою красою  
Могутні тирані гуляли, бавились.  
Сьпіви, вина, музика райська та роспуста  
Через жите здавалось не минуть ся.  
Запоневолені народи, громадянський дух  
У проституції лежали, мов пси побиті  
Владі дивились в очі. А жандарі.  
Чи-то-пак, преторянці -- гнітили все,  
Нечистими ногами топтали право,  
Правду та правдивість, а вольнощі  
Гнили десь у кайданах в склешінню темнім.  
Стогін людський ішов під землю, —  
Усі боялись так застогнати, щоб хмари  
Схитнулися разом із небом і конали мовчки.  
Та кров-насінє, сльози-дош родючий;  
Коли розлиті, завжди вродять помсту.  
Вона й родилася.. Геть поза рідним муром

Збирались вигнанці і по ярах-печерях  
Кували ґінджали; оправлені в снагу  
Страшні вони були тоді й богам,  
Боги жахались навіть тієї зброй...

І в час веселощів, коли палац тиранський  
Шурнав у сяєві блискучих ліхтарів,  
Весь стугонів, і регіт там лунав  
Купований, примушений, здобутий батогами  
Над Вавилоном роспадалась кара.

Не має кращого, коли поблідлі тирані,  
Боги земні, побачуть в очі пімету,  
Коли на тих розспутних їхніх ліжках  
Прошибі ґінджалами кляті заніміють,  
Коли попревертані — столи, миски,

І вина течуть з грязюкою! У переляці  
Втекли невольниці розідрані завіси,  
Лиш очі месників огнем пекелним съвітія.  
Народ, мов хвилі в морі, зворушив ся:  
Ломить трони, дере порфиру на онучі,  
Корони розбива, руйнує геть вязниці —  
Всі волі, вольнощів запрагли і за право  
Поляжить до 'дного, а не повернуть в пута!  
Еге, були віки....

Бували тирані, бували люті доби,  
Але за ними скріз, мов їхня тінь,  
Йшла невблагана пімста.

## Січинський в неволі.

Хмари перлові під місяцем линуть,  
Мов злякані яграя летить,  
Зірки під собою серпанкою криють,—  
Лиш місяць у-повні блещить.  
Не съміють його доторкнутись хмарини, —  
Князь ночі, він съся' на весь съвіт,  
Заляв своїм маревом гори, долини,

В Дністрі його промінь горить.  
Чорніють убогі лани по горбочках,  
Чорніє в пітьмі Станіслав,  
І мури чорніють, чорніє Діброва,  
Де в муках неволі сидить Мирослав.  
Над брамою з бляхи орел чорно-гузий,  
Розявив дві пащі лякає дурних —  
Його причепив там уряник кургузий  
На лихо і пострах „злодій“ усіх...  
Так баба в коноплях опудало ставить,  
Воно-ж лиш полоха птахів молодих;  
Старі горобці і на його сідають,  
Й зневагу ще гіршу чимсь робять йому...  
За брамою вязні в неволі конають,  
Нема за них бідних вступитись кому.  
Багато їх є тут: зі Львова, з Чорткова,  
З Долини, е з Бродів, з Бучачу, з Скали,  
Є з міст і селяне, і з гір і Поділля —  
Нешасного краю нещасні сини...  
Буцматі судці, що на панському хлібі  
Не знають, де в сьвіті біда і нужда,  
Замкнули їх тутки „затяжкі провини“,  
Мов в гріб закопали на довгі літа.  
Сидять тут за те, що розбивши комору,  
В богатого хліба голодний узяв,  
За те, — що в морози, щоб діти загріти,  
У панському лісі дровець нарубав.  
Але побережник імив на „злочині“,  
До двору відвести го хтів;  
В борні поспаку ударив сокирю, —  
На все його тутки судя зasadив.  
Сидять тут і ті, що боролись з панами  
За ліс, пасовиско, ріку та ставки:  
Пан ренськими сипав, все панське лишилось,  
За хлопом замкнулись важкі колодки.  
Сидять тут і ті, що на вічах, виборах

Жадали народови пільги та прав,  
Щоб землю вернув хліборобови ворог.  
Щоб гроший громадських урядник не крав  
Сидять нуждарі тут знід стріхи, знід плоту,  
Сидять тут з фабрик, гірники, форналі,  
Сидить тут нещасна робоча голота,  
Кому нема місця на „вольній“ землі.  
По цимрах, замкнені немов та худоба,  
Хто спить, хто нудьгує, хто зорі рахує,  
Хто тихо зітхає, хто плаче, съпіва,  
Дозорець іде і ключами маха...

I тягнеться доба, без краю та доба...  
Хто згадує волю, хто згадує поле,  
Хто згадує жінку, дітий сиротят,  
Як там вони бідні голодні і голі  
У съвіті без тата терплять?..

.....  
А ті череваті, що їм відібрали  
І долю, і волю й жите,  
Судді, адвокати, пани, генерали, —  
Що думає панство оте?  
Що думає?.. У карти до ранку печуться!  
Їм хлопи не люди, а пні!  
Кайдани на нарід ще важчі кують ся,  
Роботу бджілок пропивають трутні!  
Усі, кому власне і бути в кайданах, —  
Усі мироїди, пявки, павуки,  
Усі ті на волі, в добру, на посадах. —  
За муром самі бідаки!  
Панам висці школи, церкви та театри,  
Найкраці роскоші житя,  
А людови тільки пекельна робота,  
Та песье, не-людське буте!  
І там, межи тих "батярів і злодіїв",  
У цимрі один в самоті,  
Забутий своїми, замкнений чужими,

Січинський марнує літа молоді.  
За народні муки він Месник відважний  
У клітці, в неволі кона.  
Припав головов до штакетів залізних,  
Обпер ся на лутку вікна  
І дивить ся геть крізь заплетеї грati,  
Думками на волю летить,  
Де в темрявах ночи чорніють Карпати,  
Де буk на стремнинах шумить.  
У синім півмроку здають ся Бескіди,  
Мов туча страшна наступає,  
Мов крила орел розгортав могутній,  
Мов військо до бою рушає.,.  
— "Коли-ж ти ізлиней, мій орле-народе,  
По краю Данилашибней,  
За кров і на силя ворожі оселі  
Огнем і мечем перейдеш?!"  
Я жду, я сподіюсь того величодня,  
За хвильку едину оту  
Мене не лякала пекельна безодня...  
Я жду, а сподіюсь і жду...  
Три рази кати мені смерть вирікали,  
Три рази з житем я прощаєсь,  
Але крізь проклони і крики ворожі  
Ми образ вже близький ввижав ся;  
Я бачу, що люд не дотерпе більш муки,  
Що встануть старі і малі —  
І пекло за пекло ! І муки за муки!  
І море кроваве тече по землі!  
За пута неволі, знущаня й насиля,  
За голод, образи, нужду  
Відмірять катам молоді покоління! —  
Та хвиля вже близько, я жду! —  
Надійде година, Диєстер каламутний  
В червоній крові попливев,

Мов съвічи засъвітятъ, двори та фільварки,  
Корчма із димами бухне!

З розруйнованих сёл та фабричних халуп  
Люд повстане, мов божая кара:  
Від палаців-замків лиш чорнітиме слуп,  
Купи попілу, камінів пара...

Жандарі з постерунків втечуть, як ті пси,  
Забулути на хлопа гукати,  
Забудутъ добро дідичів стеречи,  
Багнети в робітника пхати!

На шляхецтво, герби встане люд, як туман,  
На князів на грабівство піде,  
Нарід сам собі стане і цісар і пан,—  
Пановане катів упаде!

Відбере в дідичів землю хлоп-хлібсероб,  
Ті лани, що потом-кервою  
Сотки літ поливав, щастя-долі не знав,  
Вікував із кумою-нуждою.

Не втікатиме більш в чужину за моря  
Волі-долі-сліпої шуката —

Рідних дітий утримає рідна земля,  
В рідній хаті спічнутъ сиротята.  
Не цісарський уряник напише права.

Вільний нарід їх вільно напише,

Віковічні жалі, віковічні плачі  
В спільнім щастю та згоді утише...  
Близько, близько вже він  
Час великий останного бою —

Гей, підводьтесь усі! Бий вскликаючий дзвін  
Плуг міняй на гартовану «брою!»  
І здаєть ся йому, що ожив Станіслав,  
Що на улицях гомін і крики,  
До штакетів міцніш припада Мирослав,  
Му вижаютъ ся юрби великі:  
Бачить: місто народом кишить,

Йдуть Гуцули з пістолів стриляють,  
Коси, кріси в руках; люд до мурів біжить;  
В один голос натовпи трукають:  
„Де наш син, де наш брат? випускайте його!  
Мирослава пускайте на волю!  
Щоб з неволі підвести всіх нас,  
На кайдани зміняв свою долю!” —  
Оточили вже мур, уже й брама паде,  
Уже люд здобуває Діброву.  
Застогнав кримінал, в коритарях гуде.  
Вязні ломлять прокляту обору!..  
Йдуть, шукають його... ось вже близько...  
Прийшли...

Тут омана з очий опадає...

Зимні грати лице обтекли!  
Край в дрімоті німій потапає!..  
І відскочив від грат Мирослав:  
— „Гей, чи погляд мій вас переточе?..  
А чи може осліпнете, очі мої,  
Дивлючи ся на них дні і ночі?!  
Люде, люде! чи знаєш, гей ти,  
Що то значить в неволі страждати?  
Без надії вперед, в безпросвітній журі  
Смерти-візволу в бoga благати!?” —  
Але спить збайдужілій ввесь край,  
Стогне з-тиха в кайдани забитий:  
Мов пявки в його тіто впялись  
І скажений урядник і пан ненаситий...  
А пан-отчхи дмуть в кадила —  
Чорні хмари повстали з димами,  
Вкрили небо і землю усю.  
Чорнов ковдрев висять над хлопами.  
Тільки голос жандарма гремить,  
Ta цимбали у корчмі бренькають,  
Ta у панськім палаці реве і шумить —

Людоїди веселі гуляють...  
А на цвінтарі плаче вдова,  
В хаті плаче голодна дитина:  
На стодолі регоче сова,  
Всім вішце останню годину...  
І той сьміх, і той плач крізь штакети летять,  
Мирослава мов грім побивають —  
— „І навіщо ж Потоцького вбив!“  
Середночі в розпуці гукає:  
„Не завласні образи, чи користь яку  
Я межи-очи грабійові стрілив, —  
Я тоді тобі, народе, приклад давав.  
Щоб ти більше в вельможних не вірив,  
Щоб ти звівесь на них гнівом своїм,  
Скисував свої злидні і муки,  
На три вітри нагнав дармоїдів усіх,  
Землю взяв в свої власні руки!..  
Але нащо та кров пролилася,  
На ідо маю в неволі зогнити,  
Коли ти не пішов, коли то не повстав,  
Коли далі в ланці ти повійтій!?“  
І болі і нудьга йсму груди стиска,  
Жаль і серце і розум скував:  
Душно в цимрі, повітря нема,  
На підлогу в розпуці упав;  
Роздера собі груди трудні,  
Мов пташок той підстрілений беть ся:  
— „Ліпше бути мені у завчасній труні,  
Коли ворог над людом съміється ся!..“  
Гей, чекай, Мирослави, облиш', не зужи!  
Подиви ся, ле місять сідає,  
Там за морем далеко у іншім краю  
Твого народу сила зростає.  
Не один ти, — нас тисячі тут,  
Що з тобою одну маем — гадку,

З твоїх вчинків овочі ростуть,  
З тих овочів знов вчинки будуть;  
Через море постелемо кладку!  
З кучеравих лісів, верховин, полонин  
Розігнали пани нас съвітами;  
На чужій стороні, у біді, у нужді  
Шід новими працюєм катами.  
І гаруючи тяжко в роботі важкій,  
Кождай знає, хто винний сим мукам, —  
Через море до краю старого шлємо  
Ми проклони обшарникам-дукам!  
Там наш рід в темноті і нужді  
На них робить від ранку до ночі,  
Але наш обовязок тепер  
Му протерти засліплені очі.  
На катів, дармоїдів, пявок  
Піднесли ми червоні прaporи,  
Привезем сих кровавих хусток  
Геть зза моря й в Карпатскі ми гори!  
З верховини в долини ми накидаєм їх,  
Рознесем з Буковини в Поділе по Татри,—  
Залуна над Бескідами Довбушів съміх,  
Над панами пічне свої жарти!  
Й спалахне тоді край у пекельних огнях,  
Лев могутній в народі з'явить ся,  
По великих трудах, по кровавих боях  
Люд нарешті з ярма увільнить ся!  
А тоді і тебе, Мирославе, ти наш,  
Вільний нарід з неволі вратує,  
А Діброви проклятої мури страшні  
Що самі фундамента зруйнує!

---

## „Царям віддай”.

(З польської.)

Царям віддай усе те,  
Що царям належить!  
Віддай мару ім мордів,  
Грабунку і насиля,  
Віддай вязниць неволю  
І голоду знесиля.  
Віддай ім плюндроване  
І заграви пожежі,  
Віддай ім гільотини  
У кров залиті сувіжу,  
Юрби голодну пімсту  
І всі пекельні кари,  
І величезний вирок смерти.  
Вибитий дзегаром  
Віддай... Але візьми в них все,  
Що тобі належить:  
Візьми в них золоті палаци,  
Скарби ті незміримі,  
Що з тебе настягали  
Й писають ся так ними!  
Візьми в них свою землю,  
Небо, сонце, ріки,  
Візьми ввесь сьвіт просторий,  
Котрий є твій від віку!  
Візьми в них божости могутність  
Гонори, славу, втіху...  
Візьми! Й займи місця ім  
Сам на вічні віки.





І-61170

Павло Крат.

„ВИЗВОЛИТИСЬ МОЖУТЬ  
ТІЛЬКИ СЪВІДОМІ.“

Товаришу Робітнику!

Товаришко Робітнице!

Чи ви вже запренумерували собі

**Робочий Народ**

одипоку соціялістичну українську часопись в Канаді?

**Робочий Народ**“ уже від років твердо і рішучо боронить українських робітників в Канаді і є їхнім вірним проводником, порадчиком і щирим товаришем.

Хто з робітників хоче довідатись про визвіл робітничої кляси з кайданів капіталізму, мусить пренумерувати собі і пильно читати

„**Робочий Народ**“!

Коштує на рік	\$2.
На пів року	\$1.
На квартал	.50¢.

Пишіть на сю адресу:

„**ROBOTCHYJ NAROD**“

Box 3658

Winnipeg, Man.

„За землю  
і волю!“



ЦНА

25 ц.